

บทที่ 3

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การศึกษากิจการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู มีความมุ่งหมายที่จะศึกษามรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงมีอยู่ภายในชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู รวมทั้งกลไกและกระบวนการทางสังคม วัฒนธรรมที่รักษา สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนให้คงอยู่ โดยมีองค์การชุมชนเป็นกลไกสำคัญในการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมีวิธีการในการดำเนินการดังนี้

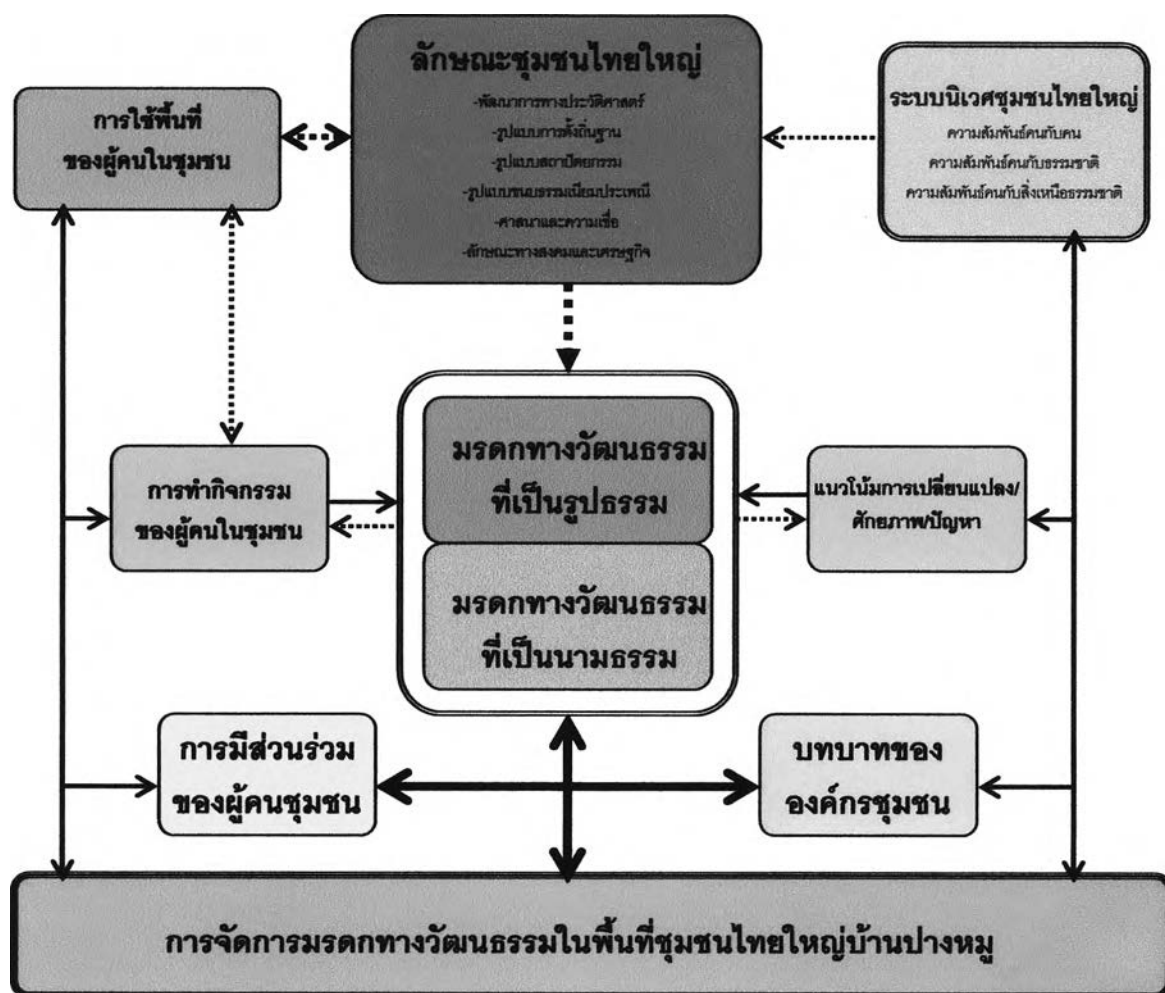
3.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

จากการทบทวนวรรณกรรมในบทที่ผ่านมา ทำให้สามารถกำหนดกรอบการทำวิจัย และขั้นตอนการวิจัย โดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับระบบนิเวศชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนกับธรรมชาติ ผู้คนในชุมชนกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยสะท้อนออกมาเป็นคติความเชื่อของผู้คนที่มีต่อสภาพแวดล้อม และความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในชุมชนด้วยกันเอง ของอานันท์ กาญจนพันธ์ (2543:301) มาเป็นพื้นฐานในการทำความเข้าใจพื้นที่ศึกษา นอกจากนี้ยังได้ประยุกต์แนวคิดของ Amos Rapoport (1990) โดยจากแนวคิดที่ว่า ลักษณะของชุมชน สภาพพื้นที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ ระบบศาสนา ความเชื่อ ลักษณะทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ฯลฯ สิ่งต่างๆเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ของผู้คนในพื้นที่ชุมชนบนพื้นที่ที่ตนเองอาศัยอยู่ นอกจากนี้ยังได้ใช้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน และแนวคิดองค์การชุมชนมาเป็นกรอบแนวคิดในการศึกษา เนื่องจากการที่มรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนจะสามารถคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อผู้คนในพื้นที่ชุมชนเห็นคุณค่าและรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเอาไว้ให้คงอยู่ ควบคู่กับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม โดยมีสถาบันเก่าแก่หรือองค์การชุมชนรวมทั้งกลไกทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนรูปแบบกิจกรรมต่างๆ เพื่อสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ต่อไป ดังนั้น

ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้เน้นถึงตัวชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชนไทยใหญ่ที่มีวิถีการดำเนินชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรมที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อการเกิดกิจกรรมต่างๆ ทั้งในรูปแบบของกิจกรรมทั่วไปในชีวิตประจำวัน กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อ การประกอบกิจกรรมเหล่านี้สามารถสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต

ของผู้คนในชุมชน รวมไปถึงลักษณะการใช้พื้นที่ระหว่างคนที่มีความเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม แล้วยังสะท้อนให้เห็นถึง การมีส่วนร่วมของผู้คนในชุมชนในการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ต่อไป โดยมีองค์กรชุมชนที่มีบทบาทขับเคลื่อนให้เกิดการทำกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน เพื่อรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่คู่กับพื้นที่ชุมชนต่อไป ตลอดจนทำการศึกษเกี่ยวกับสภาพปัญหาที่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงต่อมรดกทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชน อันเป็นเหตุให้เกิดการสูญเสียมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษางานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการทำวิจัย ดังนี้

แผนภูมิที่ 3.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัยการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู จ.แม่ฮ่องสอน

3.2 วิธีการและขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย

1) ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ระบบนิเวศชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน องค์การชุมชน และแนวคิดเศรษฐกิจแบบพอเพียง

2) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานอันเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษา ประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน สภาพพื้นที่ปัจจุบันของชุมชน อันประกอบไปด้วย ลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี รวมทั้งสิ่งแวดล้อมชุมชน โดยทำการค้นคว้าและเก็บรวบรวมข้อมูลในด้านต่างๆ จากเอกสารท้องถิ่น เอกสารทางวิชาการ ภาพถ่ายทางอากาศ รวมไปถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

3) ศึกษาถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และสอบถามผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน และวิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมที่คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องมองเห็นได้ (Tangible Heritage) และมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage)

4) ศึกษากระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรม จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และสอบถามผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของผู้คนในการทำกิจกรรมทางสังคมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ กิจกรรมด้านศาสนาและความเชื่อ (Sacred Activities) หมายถึง การทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อของคนไทยใหญ่ในชุมชนบ้านปางหมูที่เคารพศรัทธา ยึดถือปฏิบัติสืบทอดกันมา และกิจกรรมทั่วไป (Profane Activities) หมายถึง กิจกรรมที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนาและความเชื่อของคนไทยใหญ่ในพื้นที่ชุมชน

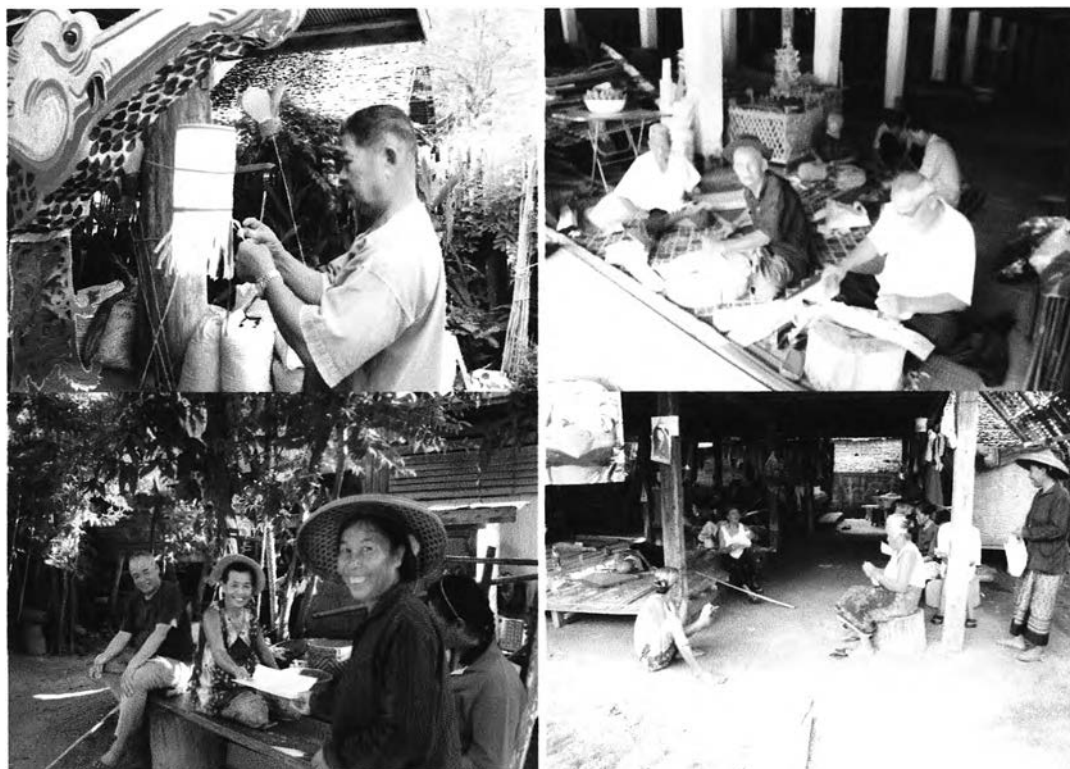
5) ศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมในพื้นที่ชุมชนเอาไว้ รวมทั้งสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือบทบาทขององค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการ และบทบาทขององค์กรชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ รวมทั้งหน่วยงาน และองค์กรต่างๆ ทั้งทางภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม จากการสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม และสังเกตการณ์ภายในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

6) วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด นำทฤษฎี และแนวคิดต่างๆ มาประกอบการวิเคราะห์ ในรูปแบบของการพรรณนา การแสดงโดยแผนที่ ตาราง และรูปภาพ

7) ทำการประมวลผลการและสรุปผลการศึกษากิจการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของผู้คนในชุมชน และเสนอแนะแนวทางในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชนอย่างยั่งยืน เพื่อสืบทอดและรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่กับพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมูสืบต่อไป

3.3 ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และสอบถามผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู รวมทั้งข้อมูลการวิจัยเอกสาร ภาพถ่ายทางอากาศ แผนที่ภูมิประเทศ แผนที่ดิจิทัล และการบันทึกภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากจากศึกษา มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลให้สอดคล้องกับคำถาม และตรงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยเรื่องการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม : กรณีศึกษาชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู จ.แม่ฮ่องสอน

รูปที่ 3.1 แสดงกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์และแจกแบบสอบถาม

ตารางที่ 3.1 แสดงขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย

ประเด็นศึกษา	แหล่งที่มาของข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์นำไปสู่
1. ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม	1. ห้องสมุดประชาชน 2. องค์การบริหารส่วนตำบล 3. กรมแผนที่ทหาร 4. แบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก	1. เอกสารท้องถิ่น 2. เอกสารทางวิชาการ 3. ภาพถ่ายทางอากาศ 4. แผนที่ 5. การสัมภาษณ์	1. วิเคราะห์แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม	1. การกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย
2. ศึกษาข้อมูลพื้นฐานอันเกี่ยวข้องกับพื้นที่ศึกษาประวัติศาสตร์และพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสภาพพื้นที่ปัจจุบันของชุมชน	1. ห้องสมุดประชาชน 2. กรมโยธาธิการและผังเมือง 3. องค์การบริหารส่วนตำบล 4. กรมแผนที่ทหาร 5. สัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 6. สำรวจภาคสนาม	1. ภาพถ่ายทางอากาศ 2. แผนที่ภูมิประเทศ มาตราส่วน 1:50,000 3. แบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 4. แบบสำรวจภาคสนาม	1. วิเคราะห์สภาพพื้นที่ปัจจุบันของชุมชน	1. วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพพื้นที่ปัจจุบันของชุมชน
3. ศึกษาถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชนที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน	1. สำรวจภาคสนาม 2. สัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 3. การสอบถาม 4. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม	1. แบบสำรวจภาคสนาม 2. แบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 3. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 4. แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม	1. วิเคราะห์นามรดกทางที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ชุมชน ทั้งมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม	1. คำถามในการวิจัยข้อที่ 1 มรดกทางวัฒนธรรมในชุมชนเมืองคระกอบได้บ้าง 2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 วิเคราะห์มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู

ที่มา : จากการสรุปวิธีการดำเนินงานวิจัย

ตารางที่ 3..2 แสดงขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานวิจัย (ต่อ)

ประเด็นศึกษา	แหล่งที่มาของข้อมูล	เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	วิธีวิเคราะห์ข้อมูล	ผลลัพธ์นำไปสู่
4. ศึกษากระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการสืบทอด และรักษามรดกทางวัฒนธรรม	1. สัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 2. การสอบถาม 3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน	1. แบบสำรวจภาคสนาม 2. แบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 3. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 4. แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม	1. วิเคราะห์กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม	1. คำถามในการวิจัยข้อที่ 2 ชุมชนมีกระบวนการในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างไร 2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ศึกษากระบวนการทางสังคมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม
5. ศึกษาบทบาทขององค์กรชุมชน ทั้งองค์กรชุมชนที่จัดตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการภายในพื้นที่ชุมชน	1. สัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 2. การสอบถาม 3. การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในการกิจกรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน	1. แบบสำรวจภาคสนาม 2. แบบสัมภาษณ์บุคคลสำคัญแบบเจาะลึก 3. แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป 4. แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม	1. วิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม	1. คำถามในการวิจัยข้อที่ 3 องค์กรชุมชนมีบทบาทอย่างไรในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม 2. วัตถุประสงค์ข้อที่ 4 วิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม
6. วิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมทั้งหมด	1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. การสำรวจ สัมภาษณ์ สอบถาม และสังเกตการณ์ภายในพื้นที่ชุมชน	1. แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ 2. ตารางแสดงการบรรยายประกอบ	1. วิเคราะห์การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ของผู้คนในชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู	1. สรุปการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม และข้อเสนอแนะการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ภายในพื้นที่ชุมชน

ที่มา : จากการสรุปวิธีการดำเนินงานวิจัย

3.4 การเก็บรวบรวมและแหล่งที่มาของข้อมูล

3.4.1 ข้อมูลปฐมภูมิ เป็นข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ

1) การสำรวจพื้นที่ในภาคสนาม (Field Survey) เป็นการสำรวจลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ชุมชน โดยทำการสำรวจสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันประกอบกับการสังเกตในลักษณะภาพรวมของพื้นที่ชุมชน รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับชุมชน โดยทำการรวบรวมข้อมูลลงบนแผนที่ ที่ได้สร้างขึ้นจากแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศปีล่าสุด คือปี พ.ศ.2552 เพื่อนำไปเปรียบเทียบและวิเคราะห์กับแผนที่ภาพถ่ายทางอากาศในอดีต คือปี พ.ศ.2532 และ พ.ศ.2545 ซึ่งมีขอบเขตดังนี้

- ขอบเขตของพื้นที่ชุมชนและเขตการปกครองที่แสดงให้เห็นพื้นที่โดยรอบชุมชน
- การเข้าถึงพื้นที่ชุมชน การสัญจร ทางเท้า แสดงการเข้าถึงพื้นที่ว่ามีลักษณะการเข้าถึงพื้นที่ชุมชนอย่างไร เข้าทางไหนได้บ้างและความเชื่อมโยงโดยรอบพื้นที่ชุมชน
- สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ ในพื้นที่ชุมชนว่ามีระบบสาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่สำคัญในการดำรงชีวิตของชุมชน และตำแหน่งที่สามารถอยู่ในรัศมีการให้บริการ
- การใช้ประโยชน์ที่ดินและการใช้ประโยชน์อาคาร การใช้ที่ดินในชุมชนว่ามีการใช้ที่ดินประเภทไหนบ้าง ซึ่งแสดงถึงความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของคนในชุมชน
- รูปแบบทางสถาปัตยกรรมและภูมิทัศน์ภายในพื้นที่ชุมชน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคติความเชื่อที่ส่งผลถึงการทำกิจกรรมและการวางผัง การใช้พื้นที่ในระดับชุมชนและตัวอาคาร

ในการสำรวจการใช้ประโยชน์ที่ดิน รูปแบบทางสถาปัตยกรรม และลักษณะภูมิทัศน์ที่พบภายในพื้นที่ชุมชนนั้น เป็นการสำรวจมรดกทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม ที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน รวมไปถึงวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นว่ามีการเปลี่ยนแปลงมากน้อยเพียงใด ซึ่งการสำรวจพื้นที่ภาคสนาม ได้ดำเนินการทั้งหมด 5 ครั้ง ตั้งแต่ 7 กรกฎาคม 2552 – 31 ธันวาคม 2552

2) การสังเกตการณ์ (Observation) จะเป็นการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมทางด้านวิถีชีวิตของผู้คนในพื้นที่ชุมชน โดยเลือกช่วงเวลาระหว่างวันเข้าพรรษาจนกระทั่งถึงวันออกพรรษา 7 กรกฎาคม 2552 – 4 ตุลาคม 2552 เนื่องจากเป็นช่วงเทศกาลสำคัญของชาวไทย

ใหญ่ จึงมีงานประเพณีมากมาย เช่น การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้กับผู้ล่วงลับ การถวายของพารา เป็นต้น โดยแบ่งประเภทของกิจกรรมทางสังคมที่ทำการศึกษานี้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

(1) กิจกรรมด้านศาสนาและความเชื่อ

- ความเชื่อที่มีผลต่อประเภทของกิจกรรมและจำนวนของกิจกรรม
- รายละเอียดของกิจกรรมภายในพื้นที่ชุมชน
- เวลาในการดำเนินกิจกรรมและวงจรกิจกรรมภายในพื้นที่ชุมชน

(2) กิจกรรมทั่วไปที่ไม่เกี่ยวกับศาสนาและความเชื่อ

- รายละเอียดของกิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชน
- ช่วงเวลาในการดำเนินกิจกรรมและวงจรกิจกรรมภายในพื้นที่ชุมชน

3) การสัมภาษณ์ (Interview) หลังจากทำการศึกษาภาพรวมของพื้นที่

ชุมชนที่ได้จากการสำรวจข้อมูลทางกายภาพแล้ว นำมาสรุปเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถาม แล้วจึงนำไปประมวล วิเคราะห์และสรุปเพื่อหาแนวทางในการศึกษาการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชน ไทยใหญ่บ้านปางหมู

ซึ่งการสัมภาษณ์นั้นจะเป็นการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ (Key Information) แบบ เจาะลึก คือ พัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชุมชนกับสภาพทั่วไปของพื้นที่ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมและศาสนาที่มีผลต่อการใช้พื้นที่ของคนในพื้นที่ชุมชน โดยลักษณะการ สัมภาษณ์เป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ในการสัมภาษณ์นั้นได้ลงเก็บข้อมูลพร้อมกับการ สัมภาษณ์ชุมชน ตั้งแต่ 7 กรกฎาคม 2552 – 31 ธันวาคม 2552 ซึ่งประเด็นในการสัมภาษณ์คือ

- ประวัติความเป็นมา วิวัฒนาการและการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในชุมชน
- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายในพื้นที่ชุมชนในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา มีสิ่งใดบ้าง

ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน

- สภาพพื้นที่ปัจจุบันและปัญหาที่พบในพื้นที่ชุมชน ตลอดจนแนวทางในการ

แก้ไข้ปัญหา

- ความเป็นมาของกิจกรรมและลักษณะของกิจกรรม ความเชื่อที่ส่งผลต่อ

กิจกรรม ประเพณี วิถีชีวิตของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตจนกระทั่งถึงปัจจุบัน รวมทั้งการ เปลี่ยนแปลงและสภาพปัจจุบันของกิจกรรมประจำปี

- องค์การชุมชนที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองนครไดบ้าง แต่ละองค์การมีบทบาทหน้าที่อย่างไร ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมที่ยังคงอยู่ในพื้นที่ชุมชน รวมทั้งแนวทางในการแก้ไขปัญหาในชุมชน

ในการสัมภาษณ์เกี่ยวกับพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของผู้คนในพื้นที่ชุมชน และสภาพทั่วไปของพื้นที่ ผู้ที่เป็นเป้าหมายหลักในการสัมภาษณ์คือ ผู้เฒ่าผู้แก่ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชน นอกจากนี้ยังได้สัมภาษณ์ผู้ที่มีบทบาทในพื้นที่ชุมชน เช่น

- เจ้าอาวาสวัดปางหมู
- คณะกรรมการวัด
- คณะกรรมการหมู่บ้าน
- หัวหน้าองค์การชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน
- กำนัน
- ครูและเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู ฯลฯ

ตารางที่ 3.3 แสดงกลุ่มการสัมภาษณ์

ประเภทการสัมภาษณ์	บทบาทและอาชีพ	กลุ่มวัย
- การสัมภาษณ์บุคคลสำคัญ (Key Information)	-ผู้อาวุโสในชุมชน -เจ้าอาวาสวัดปางหมู -คณะกรรมการวัด -คณะกรรมการหมู่บ้าน -หัวหน้าองค์การชุมชนที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน -กำนัน -ครู -เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู	- กลุ่มอายุไม่เกิน 20 ปี -กลุ่มอายุ 21-40 ปี - กลุ่มอายุ 41-50 ปี -กลุ่มผู้อาวุโส (51ปีขึ้นไป)

ที่มา : จากการสรุปข้อมูลในการแสดงกลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์

4) การใช้แบบสอบถาม เป็นการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประกอบกับการตั้งแบบสอบถาม โดยใช้เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน มากำหนดเพื่อเป็นตัวแปรสำคัญที่ส่งผลต่อตัวแปรตาม โดยได้นำข้อมูลที่ได้มาทำการวิเคราะห์ด้วยโปรแกรม Microsoft Office Excel ผู้วิจัยได้ทำ

การทดสอบ (Pretest) โดยการออกแบบสอบถามผู้คนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนตามจำนวนครัวเรือน

ทั้งนี้ในการกลุ่มตัวอย่างขั้นปฐมภูมิจะทำการแจกแบบสอบถามให้ครอบคลุมผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนครอบคลุมทุกกลุ่ม ทุกวัย ทุกอาชีพ สามารถแบ่งได้ดังนี้

กลุ่มวัย แบ่งเป็น	- กลุ่มเด็กและวัยรุ่น อายุไม่เกิน 20 ปี - กลุ่มผู้ใหญ่วัยทำงานตอนต้น อายุ 21-40 ปี - กลุ่มผู้ใหญ่วัยทำงานตอนปลาย อายุ 41-60 ปี - กลุ่มผู้สูงอายุ อายุ 61 ปีขึ้นไป
กลุ่มอาชีพ แบ่งเป็น	- กลุ่มนักเรียนนักศึกษา - กลุ่มชาวบ้านที่ทำการเกษตร - กลุ่มชาวบ้านที่มีอาชีพรับจ้างทั่วไป - กลุ่มชาวบ้านที่ประกอบอาชีพค้าขาย - กลุ่มชาวบ้านที่ทำอุตสาหกรรมในครัวเรือน - กลุ่มข้าราชการ

เมื่อมีการกำหนดกลุ่มวัยและกลุ่มอาชีพ ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญในการแจกแบบสอบถาม โดยข้อมูลที่ใช้ในการแจกแบบสอบถามมีการจัดเตรียมคำถามแบบปลายปิด เพื่อง่ายต่อการรวบรวมผลและวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน (ภาคผนวก ข) ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากร เศรษฐกิจ สังคม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน ระดับการศึกษา อาชีพ ซึ่งข้อมูลดังกล่าวทำให้ทราบถึงลักษณะของตัวบุคคลที่เป็นส่วนสำคัญ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรม ศาสนาและคติความเชื่อที่ส่งผลต่อการใช้พื้นที่ การประกอบกิจกรรมของผู้คนในชุมชนที่แสดงให้เห็นถึงมรดกทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ (Intangible Heritage) ที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน ได้แก่ กิจกรรมอะไรบ้างที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และความเชื่อที่ส่งผลต่อการประกอบกิจกรรม มีความสำคัญด้านไหน มีความสำคัญเพราะอะไร ความถี่ในการเข้าร่วมกิจกรรม ช่วงเวลาในการประกอบกิจกรรม ซึ่งข้อมูลที่ได้จะทำให้ทราบรายละเอียดความสัมพันธ์ของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าและยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชน ซึ่งผู้คนยังคงรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นเอาไว้

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีส่วนร่วมของผู้คนในพื้นที่ชุมชนในการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับมรดกทาง

วัฒนธรรม รวมทั้ง องค์กรชุมชนที่ยังคงมีอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมืองศรีโคกบ่าง ทั้งองค์กรชุมชนอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ บทบาทหน้าที่ขององค์กรชุมชนในการรักษาและสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ ข้อเสนอแนะของชุมชนในการรักษามรดกทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้คงอยู่ รวมไปถึงแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ซึ่งในการแจกแบบสอบถามนั้น ได้แจกแบบสอบถามภายในพื้นที่ชุมชน วันที่ 4 ตุลาคม 2552 ซึ่งตรงกับประเพณีวันออกพรรษา หรือ "ปอยเหล็งสิบเอ็ด" โดยการสุ่มแจกผู้ที่มาร่วมงานในทุกกลุ่มวัย

3.4.2 ข้อมูลทุติยภูมิ

รวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่างๆ ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ แผนที่ ภาพถ่ายทางอากาศ สถิติต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่

- องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู
- สำนักงานโยธาธิการและผังเมืองจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- สำนักวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ห้องสมุดประชาชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน
- กรมแผนที่ทหาร

3.5 ขนาดประชากรและการสุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 3.4 แสดงจำนวนประชากรของชุมชนปี พ.ศ.2552

ปี พ.ศ.	บ้านปางหมู หมู่ที่ 1 ตำบลปางหมู อำเภอเมือง จังหวัดแม่ฮ่องสอน			
	ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
2552	608	559	1,167	519

ที่มา: องค์การบริหารส่วนตำบลปางหมู จังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี พ.ศ.2552

จากข้อมูลประชากรในปี พ.ศ.2551 สามารถจำแนกหาจำนวนประชากรและครัวเรือนที่จะทำการสุ่มจากสูตร ดังนี้

$$\text{จากสูตร} \quad N = (NZ^2/4) / NE^2 + (Z^2/4)$$

โดย n คือ ขนาดตัวอย่าง

- N คือ จำนวนประชากร
- Z คือ ค่าปกติมาตรฐานที่ได้จากตารางการแจกแจงแบบปกติ
มาตรฐานที่ได้ ขึ้นอยู่กับความเชื่อมั่นที่กำหนด
(กำหนดให้ระดับความเชื่อมั่น=95% หรือค่าปกติมาตรฐาน=1.96)
- E คือ ความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่า
(กำหนดให้ความคลาดเคลื่อน=10% หรือ0.1)

ได้ขนาดตัวอย่าง

$$n = (1,167(1.96)^2/4) / (1,167(0.1^2)+(1.96)^2/4)$$

$$= 88.77 \text{ คน}$$

$$n = (519 (1.96)^2/4) / (519 (0.1^2)+(1.96)^2/4)$$

$$= 81.04 \text{ ครั้วเรือน}$$

3.6 การประมวลผลและการวิเคราะห์ข้อมูล

3.6.1 การประมวลผล

นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และการแจกแบบสอบถามมาวิเคราะห์ เรียบเรียงและจัดระเบียบการแบ่งประเภทของข้อมูลต่างๆ โดยการนำเสนอแบบพรรณนา และในการจัดทำแผนที่จากนั้นใส่ข้อมูลที่จัดแบ่งประเภท ช่วงชั้น ลงในแผนที่ ส่วนข้อมูลที่เป็นการคำนวณเบื้องต้น เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย จัดทำโดยอาศัยโปรแกรมสำเร็จรูป Excel

3.6.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลทุติยภูมิ เมื่อรวบรวมข้อมูลแล้วทำการแสดงในรูปแบบตารางและบรรยายเชิงพรรณนา โดยแสดงเหตุผลประกอบ

ข้อมูลปฐมภูมิ เมื่อทำการรวบรวมข้อมูลแล้วเสร็จ ทำการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1) วิเคราะห์สภาพพื้นฐานโดยทั่วไปของชุมชนไทยใหญ่บ้านปางหมู นำข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิมาจัดเรียง โดยแบ่งเป็นพัฒนาการของการตั้งถิ่นฐานของชุมชน สภาพพื้นที่ปัจจุบันทั้งในด้านลักษณะทางสังคม ศาสนาและความเชื่อที่ถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของ

ชนบทกรรมนิยมประเพณี วัฒนธรรม ลักษณะทางด้านเศรษฐกิจ ลักษณะทางกายภาพ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมชุมชน จากนั้นอภิปรายโดยรูปแบบของตารางและแผนที่

2) วิเคราะห์หามรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ มรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ชุมชน โดยนำข้อมูลที่ได้จากการแจกแบบสอบถามมาหาค่าเฉลี่ยเป็นร้อยละ จากนั้นอภิปรายในรูปแบบของรูปภาพ แผนภูมิและการบรรยายประกอบ

3) วิเคราะห์บทบาทขององค์กรชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในการช่วยกันรักษาและสืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมเอาไว้ โดยวิเคราะห์กระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในพื้นที่ชุมชน ในการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่ การประกอบกิจกรรมของผู้คนในชุมชนและการใช้พื้นที่ รวมทั้งการเปลี่ยนแปลง อันจะเกิดขึ้นกับมรดกทางวัฒนธรรม โดยสรุปวิเคราะห์ในรูปแบบของแผนที่ ตารางและการบรรยายประกอบ

รูปที่ 3.2 แสดงการทำกิจกรรมร่วมกันของผู้คนภายในพื้นที่ชุมชน